

УДК 7.037.3:82-1](470+571)“19”

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.2\(43\).2019.171480](https://doi.org/10.31318/2414-052x.2(43).2019.171480)

Холодинська С. М.

Холодинська Світлана Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософських наук та історії України Державного вищого навчального закладу «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6746-135X>

ВАСИЛЬ КАМЕНСЬКИЙ ЯК ІНТЕРПРЕТАТОР ЕСТЕТИКИ ФУТУРИЗМУ

Виявлено нові факти творчої біографії В. Каменського, пов'язані з його діяльністю як засновника російського футуризму. Розкрито зацікавлення поета естетикою, зокрема футуристичною теорією, значення його книги «Путь энтузиаста». Почасті охарактеризовано художнє життя в Росії протягом перших десятиліть ХХ століття, визначено роль футуризму в європейському мистецькому процесі. Висвітлено творчу атмосферу в середовищі футуристів, їх захоплення символами російської історії, архаїчним народним мистецтвом («лубок») і національною своєрідністю мистецтва. Застосовано принципи персоналізації (структурний елемент біографічного методу) й діалогічності, які дають змогу поглибити об'єктивне знання, авторські уявлення про сутність футуризму. Розкрито специфічні ознаки російського футуризму, його витoki, що сягають руху «будетлян» В. Хлебникова, який вважав народне мистецтво вираженням «народної естетики», а у «словотворенні» спирався на фольклорну традицію. Наголошено на принциповій відмінності орієнтації російських футуристів від настанов італійців. У цьому переконують прагнення Д. Бурлюка, В. Каменського, В. Маяковського «розкріпачити» потенціал «слова-ритму», слов'янського язичництва, народної творчості (естетика «лубка») і національної історії (культ Степана Разіна). Практичне значення дослідження полягає в тому, що його матеріали сприятимуть поглибленню відповідних тем у курсах теорії та історії культури, культурології, естетики, літературознавства й мистецтвознавства.

Ключові слова: футуризм, естетика, персоналізація, «будетляни – будетлянство», словобудування, національні традиції.

Постановка проблеми. Сучасні літературознавці, мистецтвознавці, естетики та історики мистецтва досить широко досліджують російський футуризм, водночас культурологія надає нові можливості для поглиблення знань про становлення й розвиток футуризму на тлі європейського і російського авангарду.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом у мистецтвознавстві й літературознавстві чітко проступають тенденції в дослідженні образотворчої, театральної і літературної спадщини авангардизму. Ідеться про наукові праці Анни Білої¹, Дмитра

---

¹ Біла А. В. Український літературний авангард : пошуки, стильові напрямки. Київ : Смолоскип, 2006. 464 с.

Горбачова¹, Олени Зінкевич², Соломії Павличко³, Неллі Корнієнко⁴, Дар'ї Суховей⁵ та ін. Зокрема, А. Біла розглядає становлення, теоретичні і практичні здобутки українського літературного авангарду, його ідеологічні й естетичні засади, контекстуальні особливості футуризму, конструктивізму, експресіонізму і сюрреалізму, досліджує проблему стильових ерзаців і особливості проникнення принципів «лівого мистецтва» у паралельні художні дискурси. Д. Горбачов відкриває й популяризує український авангард; О. Зінкевич аналізує музичний, поетичний та художній авангард і його відображення в сучасній українській музиці; С. Павличко розглядає дискурс українського модернізму, починаючи від 1898 р. до 70-х років ХХ століття, зокрема художню і критичну творчість представників «Молодої Музи» та «Української хати», письменників 20-х років тощо; Н. Корнієнко досліджує авангардне театральне мистецтво в Україні на прикладі «Молодого театру» Леся Курбаса; Д. Суховей репрезентує сучасний погляд на графічну поезію – «железобетонные поэмы» – В. Каменського.

Протягом останніх десятиліть ці процеси активно досліджують й українські естетики. Так, проблему естетичних вимірів художньої платформи авангардистів послідовно аналізувала Лариса Левчук⁶ – концептуалізація естетичних поглядів українських футуристів розпочалася саме її теоретичними публікаціями. Володимир Личковах⁷, Наталія Канішина⁸, Павло Храпко⁹ розглядають суто естетичну проблематику і питання, які перебувають на перетині «естетика – мистецтвознавство», «естетика – психологія», «естетика – етика», поступово формуючи своєрідний напрям досліджень футуризму. Окрему, культурологічну тенденцію в українській гуманістиці становлять дослідження Руслани Ткаченко¹⁰, Василя Вовкуна¹¹, Владислава Тузова¹². Вони спів-

---

¹ Горбачов Д. О. Есеї про український авангард // *Aura*. 2009. № 1–2 (6–7). С. 22–25.

² Зинкевич Е. С. Украинский авангард : зигзаги истории // *Сто лет русского авангарда* : сб. ст. Москва : Московская консерватория, 2013. С. 385–398.

³ Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1999. 447 с.

⁴ Корнієнко Н. М. Лесь Курбас і новий український театр : від «модернізму» до «фантастичного реалізму» // *Український театр ХХ століття*. Київ, 2003. С. 101–167.

⁵ Суховей Д. А. «Железобетонные поэмы» Василия Каменского // *Сто лет русского авангарда* : сб. ст. Москва : Московская консерватория, 2013. С. 315–325.

⁶ Левчук Л. Т. Футуризм : історія, теорія, мистецька практика // *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : альманах* : зб. наук. пр. Київ : видавн. центр КНЛУ, 2009. Вип. 24. С. 3–9.

⁷ Левчук Л. Т. Футуризм : історія, теорія, мистецька практика // *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : альманах* : зб. наук. пр. Київ : видавн. центр КНЛУ, 2009. Вип. 24. С. 3–9.

⁸ Личковах В. А. Эстетосфера авангардизма // *Вестник Черкасского университета*. Серия: Филология. Черкасы : ЧНУ им. Б. Хмельницкого, 2009. Вып. 170. С. 4–16.

⁹ Канішина Н. М. Художньо-естетичні засади українського авангардного мистецтва першої третини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08 Естетика / Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1999. 20 с.

¹⁰ Храпко П. Ю. Естетичний дискурс українського авангардного мистецтва першої третини ХХ ст. : структурно-семіотичний аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08. Київ, 2014. 20 с.

¹¹ Ткаченко Р. В. Особливості художніх інтерпретацій ігрової парадигми у мистецьких розвідках російських символістів та футуристів кінця ХІХ – початку ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2009. 19 с.

¹² Вовкун В. В. Український авангард в контексті західноєвропейських культуротворчих процесів (10-х – початку 30-х рр. ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2010. 19 с.

¹³ Тузов В. О. Культуротворчі процеси в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття) як підґрунтя сучасних теоретичних інновацій : автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2011. 20 с.

звучні з напрацюваннями російських дослідників: Наталії Адаської¹, Валентина Асмуса², Катерини Бобринської³, Юрія Гіріна⁴, Андрія Крусанова⁵, Людмили Лозової⁶.

Мета статті – на основі праці В. Каменського «Путь энтузиаста»⁷ відтворити творчу атмосферу футуристів, їх захоплення символами російської історії, архаїчним народним мистецтвом («лубок»), національною ідеєю.

Наукова новизна полягає в тому, що виявлено нові факти творчої біографії В. Каменського, пов'язані з його діяльністю як засновника футуризму в російській літературі.

Виклад основного матеріалу. Зосередження уваги на постаті Василя Васильовича Каменського (1884–1961) надасть можливість розкрити процес становлення російського футуризму.

Батько В. Каменського – Василь Пилипович Каменський – народився 1852 року, ще за часів кріпацтва: протягом усього життя наголошував на цьому, а майбутній футурист ним хизувався. Пізніше він почав працювати наглядачем золотих копалень графа Шувалова. У п'ятирічному віці, внаслідок трагічного збігу обставин, В. Каменський втратив батьків і жив у своєї тітки, маминої сестри, чоловік якої був управителем волзького буксирного пароплавства у місті Перм. З часом В. Каменський наголошував, що його дитячі роки минули «среди пароходов, барж, плотов, лодок, крючников, матросов, водолизов, капитанов»⁸.

У 1900 році, покинувши школу, В. Каменський почав працювати, гарячково шукаючи цікавої для себе сфери діяльності: пробував свої сили на буксирному пароплаванні, гастролював як актор з різними театральними труппами провінційними російськими містами, відвідав Стамбул і Тегеран. Протягом 1904–1906 років працював у газеті «Пермский край»: ця робота стала його першим літературним досвідом, спираючись на який, В. Каменський вирішив «завоювати Москву».

Переїхавши до столиці царської Росії (1906), він стає редактором журналу «Весна», намагаючись паралельно опанувати професію льотчика: бажання літати приводить його до Берліна й Парижа (1911), де він удосконалює свою майстерність у провідних льотних школах. Відтворюючи ці життєві події, важливо звернути увагу, що протягом 1906–1911 років він здобув вищу освіту, ставши дипломованим агрономом, познайомився з В. Хлебниковим, В. Маяковським, Д. Бурлюком і постійно опановував «секрети» літературної майстерності – написав повість «Землянка» (1910), а 1914 року видав свої перші поетичні збірки «Нагой среди одетых» і «Танго с коровами».

¹ Адаскина Н. Л. Художественная теория русского авангарда (К проблеме языка искусств) // Вопросы искусствознания. 1993. № 1. С. 20–30.

² Асмус В. Ф. Философия и эстетика русского символизма. Москва : URSS, 2013. 88 с.

³ Бобринская Е. А. Футуризм. Москва : Галарт, 2000. 192 с.

⁴ Гирин Ю. Н. Картина мира эпохи авангарда: авангард как системная целостность. Москва : ИМЛИ РАН, 2013. 399 с.

⁵ Крусанов А. В. Русский авангард: 1907–1932 : истор. обзор : в 3 т. Т. 2 : Кн. 1. Футуристическая революция (1917–1921). Москва : НЛЮ, 2010. 808 с.

⁶ Лозовая Л. В. Эстетика русского футуризма : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.04 Эстетика / Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург, 2007. 18 с.

⁷ Каменский В. В. Путь энтузиаста : автобиографическая книга. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. 240 с.

⁸ Каменский В. В. Автобиография. Поэмы. Стихи. [«И это есть...»]. Тифлис : Закнига, 1927. С. 5.

Саме у цей час розпочинаються творчі експерименти В. Каменського у сфері словотворення й опрацювання етимології слів і їх звучання. В ужиток вводяться слова «звенидень», «излучистая», «песнебоец», «звучаль». Принципи словотворення, вияву прихованого потенціалу слова поет продемонстрував 1914 року в блискучому експерименті з літерою «Я» та прикметником «лучистый»:

Я
Излучистая
Лучистая
Чистая
Истая
Тая
Ая
Я¹.

Реконструюючи історію російського футуризму, слід визнати важливість його автобіографічної книги «Путь энтузиаста», у якій відтворено події перших десятиліть ХХ століття. З обрисами того часу, відтвореними В. Каменським, погоджувались В. Маяковський і Д. Бурлюк. В. Каменський вважав, що першими російськими футуристами були «будетляни» – творча група на чолі з Велимиром (Віктором Володимировичем) Хлебниковим (1885–1922), яка сформувалась протягом 1909–1911 років. Л. Левчук зазначає: «Певним підтвердженням версії В. Каменського щодо 1909 року як року народження російського футуризму є і той факт, що Ф.-Т. Марінетті, відвідавши Росію 1914 року, сприймав “будетлян” як футуристів “не-італійської” моделі»².

Зустріч В. Каменського з В. Хлебниковим відбулася 1907 року в редакції журналу «Весна», на сторінках якого він намагався опублікувати оповідання «Искушение грешника». В. Каменський, редактор цього журналу, відразу звернув увагу на «густоту нових словообразований и исключительную оригинальность прозаической формы рассказа»³. Оповідання опублікували, а В. Каменський і В. Хлебников «міцно здружились».

Російський літературознавець А. Дієнко звертає увагу, що В. Хлебников чітко розрізняв у людському товаристві «прошленцев», до яких належали як люди минулого, так і його сучасники, та «будрых», тих, кому належить майбутнє»⁴. Згодом «будры» трансформувались у «будетлян» (дотримуємось правопису В. Хлебникова)

Діяльність групи молодих літераторів, які будуть, за словами В. Каменського, «закладати гранітне каміння у фундамент “нової епохи”» літератури, підтвердило видання у квітні 1910 року поетичної збірки «Садок Судей» (правопис В. Каменського). Серед авторів В. Каменський, окрім себе, називає В. Хлебникова, Давида і Миколу Бурлюків, Олену Гуро (1877–1913), популярну поетесу та живописця, яка до раптової смерті від лейкемії співпрацювала з футуристами, Катерину Нізен (сестру Гуро), яка свою творчість розпочала футуристичними віршами. Ілюстрував книгу Володимир Бурлюк (1886–1917), один із трьох братів Бурлюків. Він не перебував у тіні Давида, а був цілком самодостатнім митцем – живописцем, графіком, ілюстратором книг і поетом.

---

¹ Каменский В. В. Соловей // Каменский В. В. Стихотворения и поэмы. Ленинград : Сов. писатель, 1966. С. 74.

² Левчук Л. Т. Футуризм : історія, теорія, мистецька практика // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : альманах : зб. наук. пр. Київ : КНЛУ, 2009. Вип. 24. С. 7.

³ Каменский В. В. Путь энтузиаста. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 79.

⁴ Диеенко А. В. Примечания // Хлебников В. В. Проза. Москва : Современник, 1990. С. 127.

Як один з ідеологів кубофутуризму, він брав активну участь у виставках живописців «не-класичної» орієнтації як у Росії, так і в Німеччині (Мюнхен), перебуваючи в товаристві «Синий всадник». У Росії він співпрацював із членами товариств «Гілея» та «Бубновий валет». Щодо теоретичних проблем футуризму, В. Бурлюка цікавили «фактура» і «колір» у контексті кубофутуристичного живопису. Мобілізований у роки першої світової війни, В. Бурлюк загинув у Греції на Салонікському фронті (1917)¹.

Поетична збірка «Садок Судей», хоча й досі не запропоновано переконливого тлумачення такої комбінації слів, вважається першим «колективним зразком» російського поетичного футуризму. Видана накладом 300 примірників, на зворотній стороні кольорових шпалер, вона шокувала читачів передусім своїм зовнішнім виглядом. Ці вірші відрізнялися від звичних уявлень про поезію:

В. Каменський :	О. Гуро :
Жить чудесно! Подумай:	Въ белом зале, обиженном папирисой
Утром рано с песнями	Комиссионеров, разбившихся по столам;
Тебя разбудят птицы –	На стене распятая фреска
О, не жалея недовиденного сна –	Обнажённая безучастным глазам.
И вытащат взглянуть	Она похожа на сад далекий
На розовое солнечное утро.	Белых ангелов – нет одна –
Радуйся! Оно для тебя! ²	Как лишённая престола царевна,
	Она будет молчать и она бледна... ³ .

Хоча і самі футуристи, а надалі й літературознавці саме з виданням цієї збірки пов'язували становлення російської футуристичної поезії, сприйняти це твердження дещо важко, оскільки все «футуристичне навантаження» припадало на оформлення книги. На цьому наголошував Д. Бурлюк (1882–1967) у своїх «Спогадах футуриста»⁴. «Футуристичності» їй надавали і малюнки В. Бурлюка, виконані в контрастних чорно-білих тонах. Особливу увагу привертав портрет В. Хлебникова, пошуковий характер якого не викликає жодних сумнівів. Збірка «Садок Судей», скоріше, свідчила про появу футуризму – нового літературного напрямку, – ніж про освоєння молодими поетами нової естетики. До речі, 1910 року «нова естетика» ще й не сформувалася, а перебувала в «ескізному варіанті». У ній наголошувалось на феномені «нової краси», на різних аспектах проблеми художньої творчості, реалізувати потенціал якої здатна лише «остаточно індивідуалізована особистість». Футуристи впритул підходили до опанування проблеми етапів творчого процесу: у цьому переконують нотатки В. Каменського до процесу створення поеми «Степан Разин» і стаття В. Маяковського «Как делать стихи».

Як зазначає В. Каменський, «Садок Судей» створювали з надзвичайним ентузіазмом: «Да! Это был незабываемый праздник мастеров-энтузиастов бюджетлян», при цьому В. Хлебников «собирался весь мир обратить в бюджетлянство и тут же предлагал прорыть канал меж Каспийским и Чёрным морями»⁵. Підкреслимо, що

¹ Бурлюк Владимир Давидович URL: http://www.art-100.ru/text.php?id_texts=3602 (дата обращения: 05.09.2018).

² Садок Судей. Вып. 1 / В. Бурлюк, В. Каменский, Е. Низен, Н. Бурлюк, Е. Гуро, С. Мясодев, А. Гей, Д. Бурлюк, Е. Милица, Б. Лившиц, А. Крученых В. Хлебников. Санкт-Петербург : Журавль, 1910. С. 2.

³ Там само. С. 57.

⁴ Бурлюк Д. Д. Фрагменты из воспоминаний футуриста. Письма. Стихотворения. Санкт-Петербург : Пушкинский фонд, 1994. 384 с.

⁵ Каменский В. В. Путь энтузиаста. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 95.

саме В. Каменський звернув увагу на збіг слів «будетляни» і «футуристи», оскільки і в одному, і в іншому випадку кодовим є поняття «майбутнє».

Незважаючи на незначний обсяг мемуарів В. Каменського, авторські акценти дають змогу відчувати і позицію самого автора, і атмосферу, що створилася навколо молодих «літноваторів», які наслідки оприлюднити «Садок Судей». Досліджуваний період у житті В. Каменського був досить насиченим, у ньому органічно поєднувалися і поезія, і робота літредактора, і навчання, і його так звана «вічна мрія» про небо. Вигуки «Летать!», «Летать!» у нотатках, листах або на сторінках мемуарних записів – це не метафора, а фіксація професії «лётчика». Сьогодні важко визначити, чим більше захоплювалась ця надзвичайно енергійна, відкрита до всього нового людина: польотами чи поезією? Як відомо, В. Каменський був не тільки автором слова «самолёт», а й пропагандистом авіації, штурманом на літаках, які здійснювали перші в історії людства перельоти між європейськими містами.

Слід визнати, що й російські авіатори підтримували футуристів, фінансуючи видання їхніх поетичних збірок. Так, авіатор Георгій Кузьмін і музикант Сергій Долінський фінансували видання альманаху «Пощёчина общественному вкусу» (1913). Згадуючи перші десятиліття ХХ століття, В. Каменський писав: «Отныне петербургский аэродром стал местом моего “вдохновения”. И новые друзья – первые авиаторы Ефимов, Васильев, Российский, Уточкин, Лебедев. После первых полётов на “фармане” с В. А. Лебедевым я так окрылился, что земным больше не считал себя – весь ушёл на воздух, всем существом слился с аэропланом»¹.

Окрім мемуарів В. Каменського, позицію якого щодо початку ХХ століття можна оцінити як суб'єктивну, можна послатися на свідчення В. Маяковського. В автобіографічних нотатках «Я сам» він стисло фіксує: 1. «В Москве Хлебников. Его тихая гениальность тогда была для меня совершенно затемнена бурлящим Давидом (Давид Бурлюк – С. Х.). Здесь же вился футуристический иезуит слова – Крученых». 2. «Выставки “Бубновый валет”. Диспуты. Разъярённые речи мои и Давида. Газеты начали заполняться футуризмом. Тон был не очень вежливый. Так, например, меня просто называли “сукиным сыном”». 3. «Ездили Россией. Вечера. Лекции. Губернаторство настораживалось <...> К ватаге присоединился Вася Каменский. Старейший футурист»².

У період становлення футуризму В. Каменський був не лише особисто, а й творчо надзвичайно близьким до В. Хлебникова: йому, як і засновнику «будетлянства», були цікавими ідеї старослов'янської естетики і дух «народної вольниці» Степана Разіна. Як зазначає Л. Левчук, «...російські футуристи часто зверталися до традицій народної творчості. Ще 1908 року В. Хлебников пише вірш “Жарбог”, де язичницький бог слов'ян виступає як носій свободи, як сила, що об'єднує людей:

Жарбог! Жарбог!
Волю видеть огнезарную
Стаю лёгких жарирей,
Дабы радугой стожарною
Вспыхнул морок наших дней...»³.

---

¹ Каменский В. В. Путь энтузиаста. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 107.

² Маяковский В. В. Я сам // Маяковский В. В. Сочинения : в 2 т. Москва : Правда, 1987. Т. 1. С. 33–34.

³ Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття. Київ : Либідь, 1997. С. 168.

Вона вважає, що В. Хлебников спирався на фольклорну традицію, пропонуючи зберегти у футуризмі систему символів, які пояснюють феномен «часу – простору», чи «порівняння символів “материка” й “океану”, тобто символів, які розмежовують “європейський” і “російський” світи <...>»¹.

Свідченням іншого спрямування російського футуризму, тобто наслідування певних традицій національної історії, є спогади В. Каменського, якого В. Маяковський вважав, як і Д. Бурлюка, «батьком російського футуризму». У своїх мемуарах він досить детально відтворює процес написання поеми «Степан Разин», захоплення цим твором інших футуристів, які своє мистецтво асоціювали з образом героя визвольної боротьби, з тим духом непокори й руйнування старої Росії, який він уособлював. В. Каменський згадує: коли 1914 року розпочалася «мировая война, когда вся жизнь России взбудоражилась вдруг, когда началась стихийная раскочка умов и сердец, – уверенность в том, что надо работать над Разиным, возросла вдвое, как и волна величественных предчувствий»².

Літературознавець і журналіст Савватій Гінц (1903–1974), дослідник творчості В. Каменського, наводячи фрагменти з поеми «Степан Разин» (відтворимо їх у дещо скороченому вигляді, зберігаючи форму вірша), звертає увагу на ритм, який поет майстерно змінює відповідно до внутрішнього бажання: передати «анархічний бунт проти всього», «стихійність селянських війн». Особливу увагу С. Гінц звертає на початок поеми:

Ночь – темна.
 Кровь – хмельна.
 Жизнь – вольна,
 Да неволит на Волге
                                 Волна:
 Эй, сермяжники,
                                 Беритесь за привычку –
 Дорогих гостей встречать.
 Эй, гуляй –
                                 Сарынь на кичку!
 Наворачивай с плеча.
                                 Драли,
                                 Жали
                                 Бары
                                 Долго
 Крепостную гольтьбу,
                                 А теперь –
   Бушует Волга
 За сермяжную судьбу³.

¹ Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття. Київ : Либідь, 1997. С. 168.

² Каменский В. В. Путь энтузиаста. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 149.

³ Гинц С. М. Путь энтузиаста продолжается (В. В. Каменский после Октября). Послесловие // Каменский В. В. Путь энтузиаста : автобиографическая книга. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 228–229.

Нині відтворений початок поеми «Степан Разин» відносить нас до, так би мовити, класики футуристичної поезії, адже за плечима В. Каменського – п'ять напружених років творчих експериментів (1909–1914). Практично всі російські футуристи визнали цей твір і в символічному, і в літературному плані, і щодо художніх засобів вираження: сміливе використання ритму, який у короткому поетичному фрагменті змінюється кілька разів, зламана форма рядків, швидкі емоційні переходи, свідоме «накопичення» слів, якими поет не стільки оперує, скільки жонглює. Поетичні рядки, написані 1910 року і включені до збірки «Садок Судей» (наведені у статті), відрізняються від напористої, емоційно напруженої поетичної форми 1914 року. Слід визнати, що за п'ять років В. Каменський пройшов украй складну трансформацію щодо футуристичної естетики: від пошуковості до професіоналізму. Він володів неабиякими організаційними здібностями, які продемонстрував і під час поїздок містами Росії, популяризуючи футуризм, і 1917 року, коли організував «життя» «Кафе поетов».

Революційні події майже всі футуристи сприйняли позитивно, оскільки вважали себе представниками «лівого фронту». Досить виразно тогочасну психологію футуристів відтворює відомий шведський літературознавець, славіст Бенгт Янгфельдт: «Маяковському й іншим письменникам та художникам революція дала надію, що вони зможуть творити без цензурних органів і академій. У березні 1917 року була заснована Спілка діячів мистецтв, куди увійшли представники всіх політичних і художніх напрямів, від консерваторів до анархістів, від естетичних ретроградів до найрадикальніших футуристичних угруповань»¹.

Соціально-політичні зміни протягом лютого – жовтня 1917 року зумовили переорієнтацію деяких аспектів футуристичної естетики. Так, естетичне оновлення мистецтва витіснялось на другий план, актуалізувались проблеми функціональності мистецтва, його ролі в житті нового суспільства, коли народність мистецтва стає політико-ідеологічною програмою у розбудові освітньо-виховної роботи серед найширших верств населення. Актуалізуються проблеми взаємодії влади і мистецтва, керівних органів країни і митців, які дотримувались різних естетичних принципів.

Як зазначає Б. Янгфельдт, коментуючи події цього періоду, у Спілку діячів мистецтв від письменників був обраний В. Маяковський, який через два тижні після Лютневої революції заявив: «Мій девіз і всіх взагалі – хай живе політичне життя Росії і хай живе вільне від політики мистецтво! Я не відмовляюся від політики, тільки у сфері мистецтва не повинно бути політики»². Це висловлювання В. Маяковського, – а з ним погоджувалися і В. Каменський, і Д. Бурлюк, і М. Асеев, і І. Северянін, і О. Кручених, тобто ядро російського футуризму, – переконує, що його уявлення, як і інших футуристів, були, скоріше, романтичними, ніж реалістичними. Свідченням досить швидкого розчарування футуристів не лише протягом восьми місяців керування тимчасового уряду, є вірш В. Маяковського «Революція», опублікований у травні 1917 року в газеті «Новая жизнь», очолюваній М. Горьким. Б. Янгфельдт цитує В. Маяковського, який «вітає революцію як тріумф “соціалістів великої ереси”»³. Дещо пізніше – після жовтневих подій 1917 року – стане очевидним, що більшовики значно більше політизують та ідеологізують мистецтво, ніж тимчасовий уряд, а принципи партійності, народності, тенденційності поставлять під сумнів естетичні засади футуристичної

---

¹ Янгфельдт Б. Ставка – жизнь / пер. со швед. А. Лавруша, Б. Янгфельдт. Москва : КоЛибри, 2009. С. 110.

² Цит. за: там само. С. 111.

³ Там само.

естетики, яка фетишизувала творчість, експериментування з художньою формою, заперечувала спадкоємність між класичним мистецтвом і його новаторськими пошуками, культивувала авторське, а не колективне бачення і відтворення дійсності.

Серед представників різних мистецьких напрямів, які сформували російський авангардизм, футуристи фетишизували індивідуальність митця. Хоча в перші місяці після жовтневого перевороту досягнути всі практичні дії соціалістичної держави щодо «свободи творчості», як її розуміли авангардисти, було важко, футуристи все ж прагнули консолідувати своїх прихильників і зробили це в суто футуристичному дусі, а саме: під керівництвом В. Каменського, за допомогою мільйонера Філіппова, у Москві восени 1917 року було відкрито «Кафе поэтов». Воно описане в літературознавчій і мемуарній літературі, проте й досі деякі автори відкривають нові й нові деталі, оскільки В. Каменський постійно «працював» над оформленням інтер'єру. Відомо, що «Кафе поэтов» містилось у колишній пральні в Настасьїнському провулку, що перетинається з Тверською вулицею. У залі була невелика естрада, нашвидкуруч зроблені меблі. Художники-футуристи – зокрема В. Маяковський та Д. Бурлюк – розписували власноруч стіни, а стелю – В. Каменський, який написав там популярні наприкінці 1920-х років рядки:

Станем помнить солнце – Стеньку
Мы – от кости Стеньки кость.
И, пока горяч, кистень куй,
Чтоб звенела молодость!¹.

Б. Янгфельдт зазначає: «“Кафе поэтов” свідомо відсилало до довоєнних традицій артистичного підвалу “Бродячая собака” в Петербурзі, і публіку заохочували тими ж скандальними прийомами, що й у дореволюційний час»². Він зауважує, що діяльність «кафе футуристов» збіглася з «найбільш войовничою і водночас плюралістичною фазою революції, центральну роль у якій відігравали анархістські угруповання». Протягом 1917–1918 років футуристи все активніше координують свою діяльність з анархістами і вважають за необхідне атрибутувати футуризм як «анархістський соціалізм». 15 березня 1918 року виходить «Газета футуристов», у якій «Маяковський, Бурлюк і Каменський заявили, що футуризм – це естетичний відповідник “анархістському соціалізму”, що мистецтво має вийти на вулиці, що Академію мистецтв слід закрити, а мистецтво відокремити від держави»³.

У процитованому фрагменті поняття «естетичний» видається дещо штучним, хоча визнання «естетичного» як такого чинника, що пояснює навіть соціально-політичну позицію футуризму, симптоматичне. Водночас, у теоретичних публікаціях футуристів з'являється формально-логічна структура «Революція Духу»; нею виокремлюється третя – після економічної та політичної – революція, до якої дотичні футуристи. Ця праця, інші статті чи заяви футуристів мали не лише вкрай емоційний, а лихоманковий характер, підтверджуючи відсутність у них певної чіткої програми дій та уявлень про шляхи розвитку футуризму.

Паралельно з політичною та ідеологічною розгубленістю футуристи з року в рік втрачали митців: 1917 року загинув В. Бурлюк, 1920 року Д. Бурлюк емігрував до Япо-

¹ Каменский В. В. Стенька Разин // Каменский В. В. Избранное / ред. С. М. Гинц. Молотов : Полиграфкнига, 1945. С. 15.

² Янгфельдт Б. Ставка – жизнь. Москва : КоЛибри, 2009. С. 117.

³ Там само. С. 118.

нії, після дворічного перебування в цій країні, вивчення традицій східного мистецтва і спроб зацікавити японців футуристичною естетикою, він переїхав до США; 1922 року помер В. Хлебников, 1930 – пішов із життя В. Маяковський. В. Каменський протягом 1930–1940-х років намагається адаптуватись до вимог радянського мистецтва, значно жанрово збагачуючи свою творчість, зокрема він пише розвідку «Пушкин и Дантес» (1926), повісті й лібрето, прагне зберегти об'єктивну історію російського футуризму. У цьому переконують його мемуари «Жизнь с Маяковским» (1940). Після 1944 року життя поета стало особливо складним і напруженим, оскільки внаслідок важкої хвороби йому ампутували ноги. Хоча поруч була його дружина, а два із трьох його синів – Василь та Олексій – стали відомими живописцями, неможливість брати участь у мистецьких процесах сповнили в останні роки життя «старейшого футуриста» особливим драматизмом.

Висновки. Своєрідність російського футуризму сягає руху «будетлян» В. Хлебникова, який вважав народне мистецтво виявом «народної естетики», а в практиці «словотворення» дотримувався фольклорної традиції. Є принципова відмінність орієнтації російських футуристів від настанов італійців, про що свідчить увага Д. Бурлюка, В. Каменського, В. Маяковського до «розкріпачення» потенціалу «слово-ритм», до слов'янського язичництва, до народної творчості (естетика «лубка») та до національної історії (культ Степана Разіна).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адашкина Н. Л. Художественная теория русского авангарда (К проблеме языка искусств) // Вопросы искусствознания. 1993. № 1. С. 20–30.
2. Асмус В. Ф. Философия и эстетика русского символизма. Москва : URSS, 2013. 88 с.
3. Біла А. В. Український літературний авангард : пошуки, стильові напрямки. Київ : Смолоскип, 2006. 464 с.
4. Бобринская Е. А. Футуризм. Москва : Галарт, 2000. 192 с.
5. Бурлюк Владимир Давидович. URL: http://www.art-100.ru/text.php?id_texts=3602 (дата обращения: 05.09.2018).
6. Бурлюк Д. Д. Фрагменты из воспоминаний футуриста. Письма. Стихотворения. Санкт-Петербург : Пушкинский фонд, 1994. 384 с.
7. Валевский А. Л. Основания биографии. Киев : Наук. думка, 1993. 110 с.
8. Вовкун В. В. Український авангард в контексті західноєвропейських культуротворчих процесів (10-х – початку 30-х рр. ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2010. 19 с.
9. Гинц С. М. Путь энтузиаста продолжается (В. В. Каменский после Октября). После слово // Каменський В. В. Путь энтузиаста : автобиографическая книга. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. С. 222–238.
10. Гирин Ю. Н. Картина мира эпохи авангарда: авангард как системная целостность. Москва : ИМЛИ РАН, 2013. 399 с.
11. Горбачов Д. О. Есеї про український авангард // Aura. 2009. № 1–2 (6–7). С. 22–25.
12. Диенко А. В. Примечания // Хлебников В. В. Проза. Москва : Современник, 1990. С. 122–127.
13. Зинькевич Е. С. Украинский авангард : зигзаги истории // Сто лет русского авангарда : сб. ст. Москва : Московская консерватория, 2013. С. 385–398.

14. Каменский В. В. Путь энтузиаста : автобиографическая книга. Пермь : Пермское кн. изд-во, 1968. 240 с.
15. Каменский В. В. Соловей // Каменский В. В. Стихотворения и поэмы. Ленинград : Сов. писатель, 1966. С. 71–75.
16. Каменский В. В. Стенька Разин // Каменский В. В. Избранное / ред. С. М. Гинц. Молотов : Полиграфкнига, 1945. С. 13–16.
17. Канішина Н. М. Художньо-естетичні засади українського авангардного мистецтва першої третини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08 Естетика / Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1999. 20 с.
18. Корнієнко Н. М. Лесь Курбас і новий український театр: від «модернізму» до «фантастичного реалізму» // Український театр ХХ століття. Київ, 2003. С. 101–167.
19. Крусанов А. В. Русский авангард: 1907–1932 : истор. обзор : в 3 т. Т. 2, кн. 1 : Футуристическая революция (1917–1921). Москва : НЛО, 2010. 808 с.
20. Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття. Київ : Либідь, 1997. 224 с.
21. Левчук Л. Т. Футуризм : історія, теорія, мистецька практика // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : альманах : зб. наук. пр. / Київський держ. лінгвістичний ун-т. Київ, 2009. Вип. 24. С. 3–9.
22. Личковах В. А. Естетосфера авангардизму // Вісник Черкаського університету. Серія: Філософія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. Вип. 170. С. 4–16.
23. Лозовая Л. В. Эстетика русского футуризма : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.04 Эстетика / Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург, 2007. 18 с.
24. Лях В. И., Манжелевская Н. И. Биографический метод в культурологическом исследовании // Культурная жизнь Юга России. 2016. № 3 (62). С. 14–16.
25. Маяковский В. В. Я сам // Маяковский В. В. Сочинения : в 2 т. Москва : Правда, 1987. Т. 1. С. 23–40.
26. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі : монографія. Київ : Либідь, 1999. 447 с.
27. Садов Судей. Вып. 1 / В. Бурлюк, В. Каменский, Е. Низен, Н. Бурлюк, Е. Гуро, С. Мясоедев, А. Гей, Д. Бурлюк, Е. Милица, Б. Лившиц, А. Крученых В. Хлебников. Санкт-Петербург : Журавль, 1910. 131 с.
28. Суховой Д. А. «Железобетонные поэмы» Василия Каменского // Сто лет русского авангарда : сб. ст. Москва : Московская консерватория, 2013. С. 315–325.
29. Ткаченко Р. В. Особливості художніх інтерпретацій ігрової парадигми у мистецьких розвідках російських символістів та футуристів кінця ХІХ – початку ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2009. 19 с.
30. Тузов В. О. Культуротворчі процеси в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття) як підґрунтя сучасних теоретичних інновацій : автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01 Теорія та історія культури / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2011. 20 с.
31. Храпко П. Ю. Естетичний дискурс українського авангардного мистецтва першої третини ХХ ст.: структурно-семіотичний аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08 Естетика / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 2014. 20 с.
32. Янгфельдт Б. Ставка – жизнь / пер. со швед. А. Лавруша, Б. Янгфельдт. Москва : КоЛибри, 2009. 640 с.

REFERENCES

1. Adaskina, N. L. (1993). Artistic theory of Russian avant-garde (On problem of art language) [Hudozhestvennaya teoriya russkogo avangarda (K probleme yazyika iskusstv)] *Art Studies*, 1, pp. 20–30 [in Russian].
2. Asmus, V. F. (2013). *Philosophy and aesthetics of Russian symbolism [Filosofiya i estetika russkogo simvolizma]*. Moscow: URSS, 88 p. [in Russian].
3. Bila, A. (2006). *Ukrainian literary avant-garde: searches, style movements [Ukrayinskiy literaturniy avangard: poshuki, stilyovi napryamki]*. Kyiv: Smoloskyp, 464 p. [in Ukrainian].
4. Bobrinskaya, E. (2000). *Futurism. [Futurism]*. Moscow: Galart, 192 p. [in Russian].
5. Burluk, D. (1994). *Pieces from futurist's memory. Letters, verses. [Frahmenty yz vospomynanyi futurysta. Pysma. Stykhotvorenyia]*. Saint Petersburg: Pushkin fund, 384 p. [in Russian].
6. Burljuk Vladimir Davidovich (2018). Available at: http://www.art-100.ru/text.php?id_texts=3602 (Accessed 05 Sep. 2018) [in Russian].
7. Dienko, A. (1990). Notes [Primechaniya]. *V. Khlebnikov. Prose. [Proza]*. Moscow: Sovremennik, pp. 122–127 [in Russian].
8. Ginc, S. M. (1968). The way of enthusiast goes on (V. V. Kamenskiy after October) [Put' entuziasta prodolzhaetsya (V. V. Kamenskiy posle Oktyabrya)]. *Kamenskiy, V. V. The way of enthusiast [Put' entuziasta]*, autobiography. Perm': Perm' Publishing House, pp. 222–238 [in Russian].
9. Girin, Yu. N. (2013). *The world picture of Avant-garde epoch: avant-garde as a systematic wholeness [Kartina mira epohi avangarda: avangard kak sistemnaya tselostnost]*. Moscow: IMLI RAN, 399 p. [in Russian].
10. Gorbachov, D. (2009). Essays on Ukrainian avant-garde [Ese pro ukrainskiy avangard]. *Aura*, 1–2 (6–7), pp. 22–25 [in Ukrainian].
11. Judge Garden [Sadok Sudey] (1910). V. Burlyuk, V. Kamenskiy, E. Nizen, N. Burlyuk, E. Guro, S. Myasoedev, A. Gej, D. Burlyuk, E. Milicza, B. Lyvshycz, A. Kruchenyh and V. Xlebnikov. Saint-Petersburg: Zhuravl, 131 p. [in Russian].
12. Kamenskiy, V. V. (1945). Stenka Razin [Sten'ka Razin]. V. V. Kamenskiy, S. M. Gints (ed.) *Selected works [Izbrannoe]*. Moscow: Polygraphkniga, pp. 13–16. [in Russian].
13. Kamenskiy, V. V. (1966). Nightingale [Solovey]. *Kamenskiy, V. V. Verses and poems. [Stikhotvoreniya i poemy]*. Leningrad: Sovetskiy pisatel', pp. 71–75 [in Russian].
14. Kamenskiy, V. V. (1968). *The way of enthusiast: autobiography [Put' entuziasta: avtobiograficheskaya kniga]*. Perm': Permskoye knizhnoye izdatel'stvo, 240 p. [in Russian].
15. Kanishina, N. M. (1999). *Artistic and aesthetis grounds for Ukrainian avant-garde art of the first third of the 20th century [Hudozhno-estetichni zasadi ukrayinskogo avangardnogo mistetstva pershoyi tretini XX stolittya]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Candidate in Philosophy: 09.00.08 Aestheticcs. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
16. Khrapko, P. Yu. (2014). *Aesthetics discourse of Ukrainian avant-garde art of the first third of the 20th century: structural and semiotic analysis [Estetichniy diskurs ukrayinskogo avangardnogo mistetstva pershoyi tretini XX st.: strukturno-semiotichniy analiz]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Candidate Candidate in Philosophy: 09.00.08 Aestheticcs. H. S. Skovoroda Institute of Philosophy National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
17. Korniyenko, N. M. (2003). Les' Kurbas and new Ukrainian theatre: from “modernism” to “fantastic realism” [Les Kurbas i noviy ukrayinskiy teatr: vid «modernizmu» do «fantastichnogo realizmu»]. *Ukrainian theatre of the 20th century [Ukrainskyi teatr XX stolittia]*. Kyiv, pp. 101–167 [in Ukrainian].

18. Krusanov, A. (2010). *Russian avant-garde: 1907–1932 [Russkiy avangard: 1907–1932], historical review [Russkiy avangard: 1907–1932]*, in 3 vols., vol. 2 (3), book 1: *Futuristic revolution (1917–1921) [Futuristicheskaya revolyutsiya (1917–1921)]*. Moscow: New Literary Review, 808 p. [in Russian].
19. Levchuk, L. (1997). *Western European aesthetics of the 20th century [Zahidnoyevropeyska estetika XX stolittya]*. Kyiv: Lybid', 224 p. [in Ukrainian].
20. Levchuk, L. (2009). Futurism: history, theory, creative practice [Futurizm: istoriya, teoriya, mistetska praktika]. *Actual philosophical and culturological problems of modernity [Aktualni filosofski ta kulturologichni problemi suchasnosti]*, Kyiv National Linguistic University. Kyiv, 24, pp. 3–9 [in Ukrainian].
21. Lychkovakh, V. A. (2009). Aesthetics sphere of avant-garde [Estetosfera avangardizm]. *Cherkasy University Bulletin: Philosophy [Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Filozofia]*, Cherkasy, 170, pp. 4–16 [in Ukrainian].
22. Lozovaya, L. V. (2007). *Aesthetics of Russian futurism. [Estetika russkogo futurizma]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Candidate in Philosophy: 09.00.04 Aesthetics. Herzen State Pedagogical University of Russia. Saint Petersburg, 18 p. [in Russian].
23. Lyakh, V. I. and Manzhelevskaya, N. I. (2016) Biographical methods in cultural research [Biograficheskiy metod v kul'turologicheskoy is-sledovanii]. *Cultural studies: Russia south [Kul'turnaya zhizn' Yuga Rossii]*, Krasnodar State University of Culture and Arts. Krasnodar, 3 (62), pp. 14–16 [in Russian].
24. Mayakovskiy, V. (1987) I am on my own [Ya sam]. *V. V. Mayakovskiy. Selected works [Sochineniya]*: in 2 vols., vol. 1. Moscow: Pravda, pp. 23–40 [in Russian].
25. Pavlychko, S. (1999). *Discourse of modernism in Ukrainian literature [Diskurs modernizmu v ukrayinsky literatur]*. Kyiv: Lybid', 447 p. [in Ukrainian].
26. Sukhovei, D. (2013). “Concrete poems” by Vasiliy Kamenskiy [«Zhelezobetonnye poemyy» Vasilija Kamenskogo]. *100 years of Russian avant-garde: collection of articles [100 let Russkogo avangarda]*. Moscow: Scientific and publishing center ‘Moscow conservatoire’, pp. 315–325 [in Russian].
27. Tkachenko, R. V. (2009). *The specificity of artistic interpretations of game paradigm in creative works of Russian symbolists and futurists at the end of the 19th and the beginning of the 20th century [Osoblivosti hudozhnih Interpretatsiy igrovoyi paradigmi u mistetskih rozvidkah rosiyskih simvolistiv ta futuristiv kintsya XIX – pochatku XX stolittya]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Candidate of Art Criticism by specialty 26.00.01 Theory and History of Culture. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. Kyiv, 19 p. [in Russian].
28. Tuzov, V. O. (2011). *Culture formation processes in Ukraine (the end of the 19th – the beginning of the 20th century) as a ground for current theoretical innovations [Kulturotvorchi protsesi v Ukrayini (kinets XIX – pochatok XX stolittya) yak pidgruntya suchasnih teoretichnih innovatsiy]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Candidate of Art Criticism by specialty 26.00.01 Theory and History of Culture. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
29. Valevskiy, A. L. (1993). *Fundamentals of biographics [Osnovaniya biografiki]*. Kyiv: Naukova dumka, 110 p. [in Russian].
30. Vovkun, V. (2010). Ukrainian avant-garde within the context of Western European culture formation processes (1910^s–1930^s) [Ukrayinskiy avangard v konteksti zahidnoyevropeyskih kulturotvorchih protsesiv (10-h – pochatku 30-h rr. XX st.)]. The dissertation author's abstract for

gaining the degree of the Candidate of Art Criticism by specialty 26.00.01 Theory and History of Culture. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. Kyiv, 19 p. [in Ukrainian].

31. Yangfel'dt, B. (2009). *Stake is Life. [Stavka – zhizn]*. Transl. from Swedish by A. Lavrusha and B. Yanfeldt. Moscow: Colibri, 640 p. [in Russian].

32. Zynkevych, E. (2013). Ukrainian avant-garde: zigzags of history. [Ukraynskyi avanhard: zyhzhahy ystorry]. *100 years of Russian avant-garde: collection of articles [100 let Russkogo avangarda]*. Tchaikovsky Moscow State Conservatory. Moscow, pp. 385–398. [in Russian].

Холодинская С. Н. Василий Каменский как интерпретатор эстетики футуризма. Выявлены новые факты творческой биографии В. Каменского, связанные с его деятельностью как основателя русского футуризма. Раскрыты заинтересованность поэта проблемами эстетики, в частности футуристической теорией, значение его книги «Путь энтузиаста». Отчасти охарактеризована художественная жизнь России в первые десятилетия XX века, определена роль футуризма в европейском художественном процессе. Воспроизведены творческая атмосфера в среде футуристов, их увлечения символами российской истории, архаическим народным искусством («лубок») и национальным своеобразием искусства. Применены принципы персонализации (как структурного элемента биографического метода) и диалогичности, позволяющие углубить объективное знание, авторские представления о сущности футуризма. Раскрыты специфические признаки русского футуризма, его истоки, уходящие к движению «будетлян» В. Хлебникова, считающего народное искусство выражением «народной эстетики», а в «словообразовании» опирающегося на фольклорную традицию. Отмечено принципиальное отличие ориентации российских футуристов от установок итальянцев. В этом убеждает стремление Д. Бурлюка, В. Каменского, В. Маяковского «раскрепостить» потенциал «слова-ритма», славянского язычества, народного творчества (эстетика «лубка») и национальной истории (культ Степана Разина). Практическое значение исследования состоит в том, что его материалы будут способствовать раскрытию соответствующих тем в курсах теории и истории культуры, культурологии, эстетики, литературоведения и искусствоведения.

Ключевые слова: футуризм, эстетика, персонализация, «будетляне – будетлянство», словообразование, национальная традиция.

KHOLODYNSKA SVITLANA

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the State Higher Education Establishment “Pryazovsk State Technical University”, Mariupol.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6746-135X>

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.2\(43\).2019.171480](https://doi.org/10.31318/2414-052x.2(43).2019.171480)

VASILIIY KAMENSKIY AS AN INTERPRETER OF THE FUTURISM AESTHETICS

Relevance of the study. A new detail in life and creative work of V. Kamenskiy, a founder of Russian futurism, is reconstructed. The interest of the poet in aesthetics problems is shown; his belief in necessity to create futuristic aesthetics theory is emphasized. The value of the V. Kamenskiy's work “The way of enthusiast” as a means to recreate artistic life in Russia in the 1910^s and define the role of futurism in European artistic process is identified.

The main objective of the study. To reconstruct creative and searching atmosphere of futuristic community, their fondness of Russian history symbols, archaic folklore (‘lubok’) and emphasis

on national factor on the ground of factual and theoretical material set out in the V. Kamenskiy's work "The way of enthusiast".

Methodology. The following basic methodological principles are applied: personalization as a structural element of biographical method and dialogism which provides deeper and broader objective knowledge as well as author's submission concerning personal core of futurism.

Findings and conclusions. Specific nature of Russian futurism whose roots date back to the V. Hlebnikov's movement of "budetlyan" which considered folklore as an expression of 'national aesthetics' and was encouraged by folk traditions in the word-formation is marked in the study. The drastic differences between Russian futurists' orientations and Italian futurists' creative and searching settings are defined. It is confirmed by constant interest by D. Burluk, V. Kamenskiy, V. Mayakovskiy in emancipation of potential "word-and-rhythm", in Slavic pageantry, in folklore (aesthetics of 'lubok') and in national history (Stepan Razin' cult).

Practical significance of the study lies in broadening research space within the culture formation processes at the beginning of the 20th century. The problems outlined in the study promote deepening the specific themes outlined in the courses of History and Theory of Literature, Culturology, Aesthetics, Literary Criticism and Arts.

Keywords: futurism, aesthetics, personalization, "budetlyane – budetlyanstvo", word-formation, national tradition.